

EN DEFENSA D'UNA PROSPERITAT SOSTENIBLE PER ALS PAÏSOS DEL SUD GLOBAL

AUDE DARNAL

Investigadora i directora del projecte «Global South in the World Order Project», Stimson Center, Washington DC.

El maig de 1974 l'Assemblea General de les Nacions Unides va adoptar la «Declaració sobre l'establiment d'un nou ordre econòmic internacional (3201, S-VI)», una proposta liderada pels països del Tercer Món –més coneguts avui com a Sud Global– per reformar l'ordre econòmic internacional i, d'aquesta manera, beneficiar-se també dels seus dividends.

Cinquanta anys després, es mantenen les desigualtats entre el Sud i Occident. La lluita per aconseguir un creixement econòmic i una seguretat centrats en les persones es veu dificultada per la crisi climàtica, que aguditza els desafiaments a què s'enfronten les nacions més vulnerables.

Segons l'ONU, caldrien 4,2 bilions de dòlars anuals per eliminar la bretxa actual en el finançament per al desenvolupament¹. L'abril de 2024, durant les Reunions de Primavera del Banc Mundial i el Fons Monetari Internacional, molts líders del Sud Global, en la seva lluita pel desenvolupament i per la implementació d'una transició verda als seus països, van tornar a reclamar una arquitectura de finançament internacional equitativa i justa. Tanmateix, les institucions internacionals, amb excepcions com la Clàusula de Deute Resilient al Clima, han estat fins ara incapaces de transformar-se per tenir en compte globalment els interessos de la majoria i trobar solucions duradores a uns desafiaments futurs que empitjoren a causa de polítiques sovint inadequades.

Així ho resumeix Nacions Unides quan afirma que «només un increment massiu del

finançament i una reforma de l'arquitectura financera internacional podrien rescatar els Objectius de Desenvolupament Sostenible»². Aquesta declaració recull dos dels principals problemes subjacents a la crisi de desenvolupament generalitzada a la qual s'enfronta la majoria a escala global, i que requereix un esforç col·lectiu i un compromís significatiu per part de les nacions més riques del món –és a dir, Occident– i del sector privat. I no només per altruisme: trobar solucions per a un desenvolupament sostenible dels països del Sud Global és quelcom necessari perquè, en un món globalitzat, els interessos geopolítics i econòmics dels països s'entrellacen i la inestabilitat induïda pel clima, la inseguretat i les crisis humanitàries són indiferents a les fronteres territorials. Això també significa que la solució no pot basar-se, com fins ara, en lògiques de decisió verticals (*top-down*) o des de l'Oest cap al Sud. Les nacions del Sud Global han d'asseure's a la taula on es prenen les decisions de les institucions multilaterals i ser vistes pels països occidentals com a socis d'igual condició en les inversions i altres acords comercials bilaterals.

Tant als Estats Units com a Europa sol afirmar-se que el Sud Global, a més de ser irrellevant com a concepte, tampoc no ofereix una alternativa a l'ordre mundial actual. Com he tingut ocasió d'explicar anteriorment (vegeu Aude Darnal «The 'Global South' is real. Deal with it», *World Politics Review*, 2023), malgrat les seves limitacions, el concepte de Sud Global és útil perquè és el terme utilitzat per molts experts i líders polítics del Sud per fer valer els interessos dels seus

1. ONU, «New UN report calls for trillions more in development investment to rescue Sustainable Development Goals», nota de premsa del 9 d'abril de 2024.

2. ONU (ob. cit.).

països a l'escena internacional, i també és una manera d'aprofitar una identitat comuna per impulsar col·lectivament una nova governança mundial i un nou sistema econòmic internacional. El concepte també ha obligat les potències occidentals a reconèixer que el sistema internacional que elles mateixes van crear, i que és injust, tampoc és sostenible. Tanmateix, a diferència del Moviment dels Països No-Alineats dels anys seixanta, el moviment del Sud Global no està institucionalitzat, ni ha generat propostes col·lectives. I, probablement, tampoc ho faci mai. De fet, les tensions geopolítiques resultants de la competència entre les grans potències i la guerra a Ucraïna han donat peu a estratègies de multialineament, en les quals no s'opta per cap de les parts, amb la intenció de maximitzar la seguretat estratègica i els interessos econòmics i diplomàtics nacionals. Dit això, el grup dels BRICS, que aplega alguns estats del Sud, Rússia i la Xina, ha convertit la reforma de l'arquitectura financera internacional en un dels punts clau de la seva agenda, si bé encara no ha revelat una estratègia clara per implementar els seus objectius.

Amb tot, és erroni afirmar que les nacions del Sud no impulsen canvis ni produeixen idees alternatives. Les queixes expressades i les propostes presentades en el Nou Ordre Econòmic Internacional (NOEI) fa cinquanta anys continuen sent vàlides en l'actualitat (vegeu Michael Galant i Aude Darnal, «Who's Afraid of the Global South?» *Foreign Policy*, 2024). Els responsables polítics del Sud Global no van deixar mai de plantejar-les, si bé Occident no els va fer cas o, simplement, les va desestimar. A nivell individual, els líders del Sud Global han reclamat constantment una reforma de les institucions financeres internacionals que sigui conforme a les necessitats dels seus països. Sense anar més lluny, en trobades recents, com les Reunions de Primavera del Banc Mundial i l'FMI o la Conferència de les Nacions Unides sobre el Canvi Climàtic. Entre les solucions que proposen les

forces reformistes hi ha un major accés dels països de rendes baixes als drets especials de gir, la reforma dels processos de qualificació del deute públic o l'increment de la contribució dels donants a l'Associació Internacional de Foment, una institució dins del Banc Mundial focalitzada en els països de renda baixa. Barbados s'ha convertit en un líder pragmàtic de la defensa d'una transformació del sistema de governança mundial; mitjançant la seva «Iniciativa Bridgetown per a la Reforma de l'Arquitectura Financera Global», la seva primera ministra, Mia Amor Mottley, ha estat teixint una gran xarxa de col·laboracions arreu del planeta per unir forces a favor de la reforma i posar sobre la taula temes que, altrament, quedarien marginats en l'agenda global. Mottley s'ha convertit també en defensora visible d'una representació més gran dels països del Sud Global dins de les institucions financeres internacionals, assenyalant la revisió de les quotes i els poders de vot, i també el factor humà, apel·lant a la contractació d'equips tècnics i professionals més diversos, que entenguin els contextos d'aquestes nacions i estiguin disposats a explorar maneres radicalment diferents de donar suport als estats vulnerables. L'assessor especial sobre canvi climàtic del president del Banc Interamericà de Desenvolupament, Avinash Persaud, va afirmar recentment que, per poder desbloquejar el flux de finançament internacional «cal escoltar atentament els nostres països prestataris, que són els que s'enfronten al desafiament climàtic, i intentar desenvolupar nous productes que mobilitzin i catalitzin, i que generin un impacte més important en la seva capacitat de resistència enfront del canvi climàtic»³.

Així i tot, tant la necessitat de solidaritat i cooperació Sud-Sud, com de solidaritat i cooperació Oest-Sud, es veu obstaculitzada

3. OEA (@OEA_oficial). «Presentation by the Special Advisor on Climate Change to the President of the Inter American Development Bank @the_IDB Avinash Persaud, in panel on partnerships for climate action in the Permanent Council on Earth Day» (18:21, 22 d'abril de 2024). Tuit.

per l'augment de les tensions geopolítiques internacionals i l'auge del nacionalisme i el populisme a Occident. Per exemple, als Estats Units, el Govern de Joe Biden no ha mostrat fins ara un compromís significatiu amb la reforma de l'arquitectura financera internacional, i ha impulsat polítiques proteccionistes que podrien obstaculitzar el creixement dels països del Sud Global. El retorn de Donald Trump a la presidència, el novembre d'aquest any, podria empitjorar probablement l' statu quo, ja que la seva agenda inclou noves mesures nacionalistes i d'aïllacionisme. La situació de la Unió Europea no és millor. Els analistes polítics esperen un avenç dels populismes de dreta i d'extrema dreta en les eleccions de juny de 2024 al Parlament Europeu, la institució responsable d'aprovar el pressupost de la Unió, escollir el president de la Comissió Europea i nomenar-ne els comissaris, és a dir, configurar l'agenda de la UE. Una Europa populista o d'extrema dreta podria significar un canvi en les prioritats i un menor compromís per abordar la crisi climàtica i, en termes més generals, menys inversió i assistència per a les nacions del Sud Global (vegeu Rosa Balfour i Stefan Lehne, «Charting the Radical Right's Influence on EU Foreign Policy», *Carnegie Europe*, 2024). Aquest enfocament curterminista seria també perjudicial per a Europa, ja que la reducció dels esforços dedicats a promocionar una prosperitat i una seguretat sostenibles per a aquests països tindria un impacte significatiu en el rol d'Europa com a suposat soci fiable per als estats del Sud,

empenyent aquests estats a buscar nous socis. També seria contraproductiu per a les seves polítiques migratòries, en un moment de regulacions cada vegada més estrictes, ja que la crisi migratòria a què s'enfronta Europa només pot abordar-se donant suport als estats del Sud en els seus esforços per aconseguir una prosperitat sostenible, de manera que les seves poblacions no es vegin obligades a fugir dels seus països per trobar una vida segura en un altre lloc.

Ara més que mai, la UE, com a institució i a través dels seus estats membres, ha de mostrar un major compromís amb la reforma radical de l'arquitectura financera internacional. Encara que la UE, com a tal, no s'asseu a la taula de l'FMI ni del Banc Mundial, els seus estats membres poden, individualment, donar suport als països del Sud Global en la negociació de reformes, ja sigui sobre el tema del deute internacional, la mobilització de capital privat o el canvi de lideratge d'aquestes institucions. Per exemple, pot renunciar al seu privilegi històric d'escollir el director gerent de l'FMI (vegeu Joshua E. Keating, «Why Is the IMF Chief Always a European?», *Foreign Policy*, 2011). Però també és important que la UE revisi les seves eines, com la Global Gateway i la seva política d'assistència internacional, per integrar millor el coneixement dels països del Sud Global i impulsar perspectives que vagin de baix a dalt en el disseny de programes de partenariat. Això significa col·laborar amb experts en polítiques que provinquin de la societat civil del Sud, inclosos *think tanks*, el món acadèmic, les ONG i altres defensors del canvi. Aquesta integració no només garantirà que els fluxos de finançament internacional existents tinguin un impacte, sinó que també estimularà el desenvolupament conjunt d'instruments destinats a augmentar el finançament i els avenços del Sud Global en la seva transició verda i cap a unes economies més humanes. Això, al seu torn, promourà la prosperitat i la seguretat per a tothom.

